

Toruńskie Studia Międzynarodowe

ZESZYTY NAUKOWE INSTYTUTU STOSUNKÓW MIĘDZYNARODOWYCH
UNIwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu
NR 1 (1) 2007

Artur Piotrowicz, Iwona Sobczak

BEZPOŚREDNIE INWESTYCJE ZAGRANICZNE NA UKRAINIE I ICH UWARUNKOWANIA

STRESZCZENIE

Ukraina jest krajem Europy Środkowo-Wschodniej. Jej terytorium wynosi 603,7 tys. km², co stanowi 5,7% powierzchni Europy. Istnieje szereg przesłanek warunkujących bezpośrednie inwestycje zagraniczne w tym kraju. Rok 2005 okazał się szczególnie sprzyjający dla napływu bezpośrednich inwestycji zagranicznych na Ukrainę. Nastąpił wzrost o 355% w stosunku do roku poprzedniego. W roku 2006 zanotowano spadek napływu BIZ w stosunku do roku poprzedniego. Dotychczasowy stan BIZ powiększył się w 2005 roku o 81%, a w 2006 roku o 25%. Celem niniejszego opracowania jest przedstawienie wybranych czynników kształtujących klimat inwestycyjny na Ukrainie, a mianowicie uwarunkowań ekonomicznych, politycznych i prawnych, a także charakterystyka stanu bezpośrednich inwestycji zagranicznych w tym kraju.

FOREIGN DIRECT INVESTMENT IN UKRAINE AND THEIR DETERMINANTS

SUMMARY

The Ukraine is a country in Central-Easter Europe. The Ukraine has 603,7 th sq km, that is of 5,7% of European territory. There are a lot of factors which provide conditions of foreign direct investment in that country. The year 2005 was especially favourable for the inflow of foreign direct investment in the Ukraine. There was observed the increase of 355% of the inflow of foreign direct investment on the previous year. In the year 2006 there was noticed the decline of the inflow of foreign direct investment on the previous year. The state of foreign direct investment rose to 81% in the 2005, and to 25% in the 2006. The aim of this paper is to present the chosen factors, which have impact on investment climate in the Ukraine like: economic, political and legal determinants, and also the description of the state of foreign direct investment in that country.

1. WPROWADZENIE

Ukraina jest największym po Rosji państwem europejskim. Jej terytorium wynosi 603,7 tys. km², co stanowi 5,7% powierzchni Europy i 0,44% terytorium świata. Graniczy ona z siedmioma państwami: na północy z Białorusią, na północnym wschodzie z Rosją, na zachodzie z Polską, Słowacją i Węgrami, od południowego zachodu z Rumunią i Mołdową. Od południa otacza ją morze Azowskie i Czarne. Położenie geograficzne Ukrainy można określić jako sprzyjające rozwijaniu międzynarodowych kontaktów gospodarczych.

Istnieje szereg przesłanek przyczyniających się do pozyskiwania przez Ukrainę zainteresowania inwestorów zagranicznych¹. Jedną z nich jest z pewnością obserwowana stabilizacja gospodarki na przełomie lat 1999–2000, a następnie jej dynamiczny wzrost. Przyczynia się do tego również zaplecze surowcowe i potencjał rynku. Przemiany polityczne, jakie w ostatnim czasie miały miejsce na Ukrainie, dobrze wróżą rozwojowi gospodarki. Aspiracje „europejskie” Wiktora Juszczenki pozwalają z dużą dozą prawdopodobieństwa domniemywać, iż w najbliższej przyszłości nastąpić będzie zacieśnianie więzi gospodarczych między krajami Unii Europejskiej i Ukrainą. W rezultacie proeuropejskich poczynań nowego rządu zatwierdzony został nowy trzyletni plan współpracy Ukrainy z UE na lata 2005–2007. Zawiera on szereg zadań, których wypełnienie pozwoli w 2008 roku podpisać nową (wzmacniającą) umowę między Ukrainą a UE. Do napływu bezpośrednich inwestycji zagranicznych z krajów UE i innych państw przyczyniają się również odpowiednie rozwiązania legislacyjne.

Podjęte w niniejszym opracowaniu rozważania związane z bezpośrednimi inwestycjami zagranicznymi (BIZ) wymagają zdefiniowania najważniejszych pojęć. Inwestycje można najprościej określić mianem działań polegających na powstrzymaniu się od bieżącej konsumpcji w celu zapewnienia wyższej konsumpcji w przy-

¹ W literaturze przedmiotu istnieje wiele teorii podejmujących temat determinantów napływu bezpośrednich inwestycji zagranicznych. Różne teorie i klasyfikacje uwarunkowań opisują np.: E. Sitek, *Determinanty bezpośrednich inwestycji zagranicznych*, Politechnika Częstochowska, Częstochowa 1997; W. Karaszewski, *Przedsiębiorstwa z udziałem kapitału zagranicznego w Polsce w latach 1990–1999 (miejscie w gospodarce kraju, czynniki i perspektywy rozwojowe)*, Wydawnictwo UMK, Toruń 2001, s. 27–55. Powody podejmowania bezpośrednich inwestycji zagranicznych najpełniej wyjaśnia J.H. Dunning, który sformułował „paradygmat OLI” (ownership, location, internationalization), w myśl którego występowanie bezpośrednich inwestycji zagranicznych jest uwarunkowane zaistnieniem współzależnych specyficznych przewag: własnościowych, związanych z internacjonalizacją działalności gospodarczej oraz lokacyjnych – patrz J.H. Dunning, *Multinational Enterprises and the Global Economy*, Addison-Wesley Publishing Company, Wokingham 1993, s. 81. Niektórzy autorzy rozpatrują uwarunkowania BIZ z punktu widzenia kraju przyjmującego, dzieląc je na geograficzne, economiczne, polityczne oraz prawne – patrz np.: R. Coskun, *Determinants of Direct Foreign Investment in Turkey*, „European Business Review” 2001, No. 13, s. 222–223; M. Furmańska-Oćwieja, *Uwarunkowania napływu i działalności kapitału zagranicznego w Polsce*, [w:] W. Karaszewski (red.), *Bezpośrednie inwestycje zagraniczne w Polsce*, UMK, Toruń 2003, s. 109–127. W niniejszym opracowaniu postanowiono oprzeć się na ostatnim podziale i scharakteryzować te uwarunkowania – przypis autora.

² K. Jajuga, *demia Ekonomiczna*
³ *Mala encyklopedia*
⁴ OECD, *Encyklopedia*
⁵ *Ibidem*
⁶ Narodowy

szości². Inwestycje zagraniczne to „lokaty kapitałowe przedsiębiorstw określonego kraju za granicą”³. Najczęściej przytaczaną w literaturze przedmiotu definicją jest opracowane przez Organizację Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD) stwierdzenie, iż BIZ dotyczy przedsiębiorstwa, w którym zagraniczny inwestor uzyskuje lub posiada co najmniej 10% akcji zwykłych lub 10% głosów na walnym zgromadzeniu akcjonariuszy⁴. Czyli jest to taka lokata kapitału poza granicami kraju, która daje inwestorowi wpływ czy też udział w zarządzaniu przedsiębiorstwem, w które zainwestował. Zagranicznym inwestorem bezpośrednim jest „osoba fizyczna, państwowe lub prywatne przedsiębiorstwo, rząd, grupa powiązanych ze sobą prywatnych lub państwowych przedsiębiorstw, która posiada inwestycję bezpośrednią poza granicami swojego kraju”⁵.

Celem niniejszego opracowania jest charakterystyka stanu bezpośrednich inwestycji zagranicznych oraz wybranych czynników kształtujących klimat inwestycyjny w Ukrainie.

2. BEZPOŚREDNIE INWESTYCJE ZAGRANICZNE NA UKRAINIE

Rok 2005 okazał się niezwykle sprzyjający dla napływu bezpośrednich inwestycji zagranicznych na Ukrainę, których wartość wyniosła 7533 mln USD, czyli w stosunku do roku poprzedniego nastąpił prawie czterokrotny wzrost. W znaczącym stopniu przyczyniła się do tego wzrostu prywatyzacja Zakładów Metalurgicznych „Kryworizstal”, w które w listopadzie 2005 roku zainwestował „Mittal Steel” oraz sprzedaż Banku „AVAL” grupie Raiffeissen International⁶. W roku 2006 zanotowano jednak spadek napływu BIZ (5336 mln USD) w stosunku do roku poprzedniego o 29%. Szczegółowe dane prezentujące napływ BIZ do gospodarki Ukrainy w latach 2000–2006 zaprezentowano w tab. 1 i na wyk. 1.

² K. Jajuga, T. Jajuga, *Inwestycje, instrumenty finansowe, ryzyko finansowe, inżynieria finansowa*, Akademia Ekonomiczna we Wrocławiu, Wrocław 1997, s. 7.

³ *Mała encyklopedia ekonomiczna*, pod red. K. Secomskiego, PWE, Warszawa 1974, s. 308.

⁴ OECD, *Benchmark Definition of Foreign Direct Investment*, Third Edition, Paris 1996, s. 8.

⁵ Ibidem.

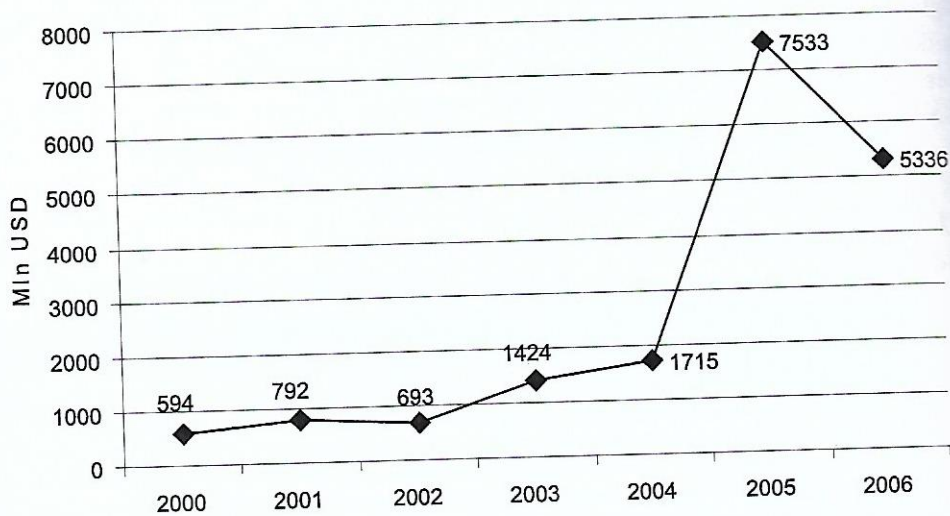
⁶ Narodowy Bank Ukrainy, <http://www.bank.gov.ua> (25 marca 2007).

Tab. 1. Napływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych do gospodarki Ukrainy w latach 2001–2006 w mln USD

Wyszczególnienie	2001	2001/2000* w procentach	2002	2002/2001* w procentach	2003	2003/2002* w procentach	2004	2004/2003* w procentach	2005	2005/2004* w procentach	2006	2006/2005* w procentach
Ogółem	792	133	693	88	1424	205	1715	120	7533	339,2	5336	71
Z krajów WNP	92	383	26	28	203	781	94	46	85	90	–	–
Z pozostałych krajów świata	700	123	667	95	1221	183	1621	133	7723	476	3854	50

* Rok poprzedni = 100.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Narodowego Banku Ukrainy, <http://www.bank.gov.ua> (25 marca 2007).

Wyk. 1. Napływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych do gospodarki Ukrainy w latach 2000–2006 w mln USD

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Narodowego Banku Ukrainy, <http://www.bank.gov.ua> (25 marca 2007).

Wartość bezpośrednich inwestycji zagranicznych na Ukrainie w 2005 roku zwiększyła się o około 81%, a w 2006 roku o około 25%. Dane charakteryzujące wartość bezpośrednich inwestycji zagranicznych zaprezentowano w tab. 2.

Tab. 2. Wartość zobowiązań w latach 1995–2007 w

Data
1.01.1995
1.01.1996
1.01.1997
1.01.1998
1.01.1999
1.01.2000
1.01.2001
1.01.2002
1.01.2003
1.01.2004
1.01.2005
1.01.2006
1.01.2007

* Rok poprzedni = 100.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Narodowego Banku Ukrainy, <http://www.bank.gov.ua> (25 marca 2007).

Polska zajmuje jedno z pierwszych miejsc w strukturze geograficznej inwestycji zagranicznych.

Tab. 3. Struktura geograficzna inwestycji zagranicznych

Lp.	Kraj
1.	Niemcy
2.	Cypr
3.	Austria
4.	Wielka Brytania
5.	Holandia
6.	USA
7.	Rosja

Tab. 2. Wartość zobowiązań Ukrainy z tytułu bezpośrednich inwestycji zagranicznych w latach 1995–2007 według stanu na początek roku

Data	Wartość BIZ (mln USD)	Dynamika*
1.01.1995	484	–
1.01.1996	897	186
1.01.1997	1438	160
1.01.1998	2064	143
1.01.1999	2811	136
1.01.2000	3282	117
1.01.2001	3875	118
1.01.2002	4555	118
1.01.2003	5472	120
1.01.2004	6794	124
1.01.2005	9047	133
1.01.2006	16 890	181
1.01.2007	21 186	125

* Rok poprzedni = 100.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego Ukrainy, <http://www.ukrstat.gov.ua> (25 marca 2007).

Polska zajmuje jedenaste miejsce wśród krajów świata, z których napływają bezpośrednie inwestycje zagraniczne na Ukrainę. W tab. 3 zaprezentowano dane ukazujące geograficzną strukturę BIZ na Ukrainie uwzględniającą dwanaście państw świata.

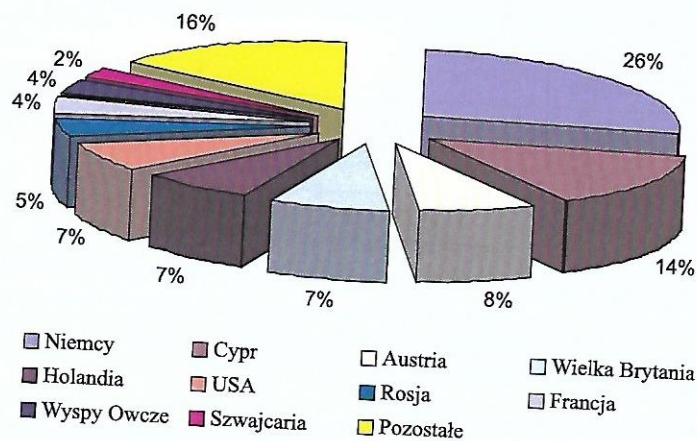
Tab. 3. Struktura geograficzna BIZ na Ukrainie według stanu na dzień 1 stycznia 2007

Lp.	Kraj	Stan BIZ (mln USD)	Udział	Dynamika*
1	2	3	4	5
1.	Niemcy	5620,7	26,5	102,1
2.	Cypr	3011,7	14,2	192,8
3.	Austria	1600,8	7,6	112,5
4.	Wielka Brytania	1557,2	7,4	113,3
5.	Holandia	1493	7,0	129,2
6.	USA	1418	6,7	177,3
7.	Rosja	980,8	4,6	135,9

Ciąg dalszy tab. 3

1	2	3	4	5
8.	Francja	826,8	3,9	120,1
9.	Wyspy Owcze	808,3	3,8	181,3
10.	Szwajcaria	504,9	2,4	225,4
11.	Polska	336	1,7	175,8
12.	Węgry	364,5	1,7	211,7
13.	Pozostałe	26 33,3	12,5	124,7
14.	Razem	21 156	100	129,2

* Rok poprzedni = 100.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego Ukrainy, <http://www.ukrstat.gov.ua> (25 marca 2007).

Wyk. 1. Udział poszczególnych krajów pochodzenia w BIZ w Ukrainie

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego Ukrainy, <http://www.ukrstat.gov.ua> (25 marca 2007).

Największy udział według stanu na dzień 1 stycznia 2007 roku BIZ na Ukrainie ogółem mają bezpośrednie inwestycje pochodzące z Niemiec (26,5%). Wysokie zainteresowania ze strony inwestorów niemieckich wynika z pewnością z kształtującej się sprzyjającej atmosfery pomiędzy krajami UE i Ukrainą. Wśród 12 krajów świata, z których napływa najczęściej inwestycji na Ukrainę, aż 8 to kraje UE. Zastanawiający jest szczególnie duży napływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych z Cypru, jak również Wysp Owczych, za którym w większości przypadków może faktycznie ukrywać się kapitał rosyjski. Oznaczałoby to, iż znaczenie Rosji jako kraju pochodzenia dużej części BIZ na Ukrainie jest większe niż wskazują na to dane podające ich stan na 980,9 mln USD. W tab. 4 przedstawiono strukturę BIZ na Ukrainie uwzględniając kraje UE.

* Rok poprzedni
Źródło: opracowanie
gov.ua

Tab. 4. Struktura bezpośrednich inwestycji zagranicznych krajów UE na Ukrainie w mln USD

Lp.	Kraj	1.01.2006	1.01.2007	Dynamika*
1.	Niemcy	5503,7	5620,7	102,1
2.	Cypr	1635,9	3011,7	184,1
3.	Austria	1439,5	1600,8	111,2
4.	Wielka Brytania	1174,8	1557,2	132,6
5.	Holandia	919,5	1493,0	162,4
6.	Francja	87,9	826,9	940,7
7.	Polska	225,5	366,0	162,3
8.	Węgry	191,0	364,5	190,8
9.	Dania	130,4	140,2	107,5
10.	Szwecja	134,1	137,1	102,2
11.	Włochy	117,4	132,8	113,1
12.	Słowacja	93,8	96,9	103,3
13.	Luksemburg	77,8	91,9	118,1
14.	Irlandia	45,9	72,2	157,3
15.	Grecja	19,3	71,9	372,5
16.	Łotwa	41,5	68,0	163,8
17.	Czechy	46,8	53,8	115,0
18.	Estonia	28,5	52,8	185,3
19.	Hiszpania	42,5	47,8	112,5
20.	Litwa	42,3	45,4	107,3
21.	Belgia	45,2	35,8	79,2
22.	Finlandia	9,2	13,8	150,0
23.	Malta	8,8	12,4	140,9
24.	Portugalia	5,1	7,8	152,9
25.	Słowenia	3,5	2,6	74,3
26.	UE	12 069,9	15 924,0	131,9

* Rok poprzedni = 100.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego Ukrainy, <http://www.ukrstat.gov.ua> (25 marca 2007).

Z danych zaprezentowanych w tab. 4 wynika, iż Polska plasuje się na siódmym miejscu pod względem wartości bezpośrednich inwestycji zagranicznych na Ukrainie, a wśród nowoprzyjętych do UE 10 krajów na miejscu drugim, po Cyprze. Trzeba tutaj zaznaczyć, iż trzy pierwsze miejsca zajmują Niemcy, Cypr i Austria, według danych uwzględniających kraje UE, ale również świata (patrz tab. 3). Wzrost zainteresowania inwestorów zagranicznych, przejawiający się gwałtownym zwiększeniem się bezpośrednich inwestycji zagranicznych w 2005 roku i mniejszy w 2006 roku, wynika z szeregu czynników kształtujących klimat inwestycyjny Ukrainy. Wybrane uwarunkowania ekonomiczne, polityczne i prawne zostaną przedstawione w dalszej części niniejszego opracowania.

3. UWARUNKOWANIA EKONOMICZNE

W XXI wieku gospodarka Ukrainy generalnie rozwijała się w szybkim tempie, pomimo spowolnienia wzrostu w ostatnim okresie. Dynamikę wybranych wskaźników charakteryzujących gospodarkę Ukrainy przedstawia tab. 5.

Tab. 5. Dynamika wybranych wielkości makroekonomicznych Ukrainy w latach 2000–2006 (w procentach)

Wyszczególnienie	2001/ /2000*	2002/ /2001*	2003/ /2002*	2004/ /2003*	2005/ /2004*	2006**/ /2005*
PKB (ceny stałe)	109,0	104,6	109,4	112,1	102,4	105,0
Produkcja przemysłowa (ceny stałe)	114,2	107,0	115,8	112,5	103,1	103,6
Produkcja rolna (ceny stałe)	110,2	101,9	89,8	97,7	100,0	103,2
Nakłady inwestycyjne	117,2	108,9	131,3	119,1	–	–
Stopa inflacji (grudzień do grudnia)	106,1	99,4	108,2	104,4	110,3	102,9

* Rok poprzedni = 100.

** Dane za okres styczeń–czerwiec 2006.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wydziału Ekonomiczno-Handlowego Ambasady Rzeczypospolitej Polskiej w Kijowie, <http://www.wehukraina.org> (25 marca 2007).

Uzupełniające dane charakteryzujące gospodarkę Ukrainy w analizowanym okresie przedstawia tab. 6.

Tab. 6. Dane charakteryzujące gospodarkę Ukrainy w latach 2000–2006

Wyszczególnienie	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006**
PKB (mld UAH)	170,070	204,190	220,932	263,228	345,943	385,398	206,100
Relacja salda budżetowego (kons.) do PKB (%)	0,6	-0,3	0,7	-0,2	-3,4	–	0,7
Zadłużenie zagraniczne na koniec okresu (mld USD)	10,35	7,98	8,08	8,55	12,70	11,68	11,80
Rezerwy dewizowe na koniec okres (mld USD)	1,6	3,1	4,4	6,9	9,5	19,4	19,6
Kurs waluty na koniec okresu (UAH/USD)	5,44	5,30	5,33	5,33	5,32	5,05	5,05
Liczba bezrobotnych na koniec okresu (mln)	1,16	1,00	1,06	1,00	0,96	–	0,75
Stopa bezrobocia (%) – według metod. MOP*	11,7	11,1	9,4	9,1	8,6	7,6	7,6
Oficjalna stopa bezrobocia na koniec okresu (%)	4,2	3,7	3,8	3,6	3,6	3,1	2,7
Ludność (mln)	49,3	48,4	48,0	47,6	47,3	46,9	46,8

* MOP – Międzynarodowa Organizacja Pracy.

** Dane za okres styczeń–czerwiec 2006.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wydziału Ekonomiczno-Handlowego Ambasady Rzeczypospolitej Polskiej w Kijowie, <http://www.wehukraina.org> (25 marca 2007).

W 2001 roku PKB Ukrainy wzrósł w stosunku do roku poprzedniego o prawie 9%, inflacja spadła do 6,1%, a produkcja przemysłowa zwiększyła się o 14,2%. Wzrosły również: produkcja rolna o 10,2% i produkcja budowlana o 10,3%, oraz usługi o 5,7. W 2002 roku Ukraina po raz trzeci z rzędu odnotowała wzrost gospodarczy był on jednak o około 50% niższy niż w 2001 roku. Spadek dynamiki wzrostu był związany z destabilizacją sytuacji politycznej, która zaowocowała zmianą rządu. Efektem działań prowadzących do stłumienia inflacji stała się deflacja na poziomie 0,6%. Do utrzymania wzrostowej tendencji w gospodarce Ukrainy w tym okresie

przyczynił się w znacznej mierze eksport towarów i usług do Rosji i krajów UE. Rok 2003 był dla Ukrainy okresem przyspieszenia gospodarczego. PKB wzrósł o 9,4%, produkcja przemysłowa o 15,8%, przewozy towarowe o 11,9%, detaliczne obroty handlowe o 20,1%. Jednocześnie zanotowano wzrost inflacji o 8,2%. Rok 2004 był dobrym okresem dla Ukrainy. Przyrost PKB wyniósł 12,1% i był najwyższy od czasu odzyskania niepodległości. Dynamicznie wzrastał eksport i znacznie wyprzedzał import. Pomimo stosunkowo dobrych wyników uzyskanych w 2004 roku, gospodarka Ukrainy była jednak jeszcze ciągle słaba. Osiągnięty w tym okresie poziom PKB stanowił zaledwie 61% PKB uzyskanego w 1990 roku. W 2005 roku tempo wzrostu gospodarczego osłabło, wzrost PKB wyniósł w tym okresie tylko 2,4%. Spadło tempo wzrostu produkcji przemysłowej, obniżyła się dynamika importu, która w 2004 roku wynosiła 28,1%, a w 2005 – 24,6%. W 2006 roku PKB wzrósł w pierwszym półroczu o 5%, produkcja przemysłowa o 3,6%, a inflacja wynosiła 2,9%⁷.

Gospodarka ukraińska opiera się głównie na przemyśle metalurgicznym (ok. 23% produkcji przemysłowej), spożywczym (18%), maszynowym (ok. 12%) i wydobywczym (ok. 11%). Wpływy z eksportu surowców i niskoprzetworzonych wyrobów metalowych dostarczają ok. 70% wpływów do budżetu. Eksport ukraiński jest ukierunkowany przede wszystkim do takich krajów, jak Rosja, Turcja, Włochy i Niemcy. Głównymi partnerami handlowymi w imporcie są natomiast: Rosja, Turkmenistan i Niemcy. Polska zajmowała 7 miejsce (ok. 3,5%) w eksporcie ukraińskim i czwarte w imporcie (ok. 3,2%). Inwestorzy zagraniczni w największym stopniu byli zainteresowani branżą finansową, przemysłem spożywczym, metalurgicznym, chemicznym i petrochemicznym, handlem i transportem⁸.

Prezentowane podstawowe wskaźniki ekonomiczne charakteryzujące gospodarkę Ukrainy (np. umiarkowane tempo wzrostu gospodarczego, inflacja) można określić jako niestanowiące czynników szczególnie sprzyjających zainteresowaniu potencjalnych inwestorów zagranicznych.

4. UWARUNKOWANIA POLITYCZNE

Ważnym tłem dla napływu inwestycji zagranicznych do Ukrainy i tworzenia odpowiedniego klimatu inwestycyjnego są uwarunkowania polityczne. Tworzą je między innymi podpisane przez to państwo porozumienia i umowy z innymi krajami, kształtujące wzajemne stosunki i mające wpływ na stabilność polityczną, co może wpływać na decyzje lokacyjne ewentualnego inwestora. Współczesna sytuacja polityczna Ukrainy powinna być analizowana i oceniana w kontekście historycznym. Główne wydarzenia w historii najnowszej Ukrainy to⁹:

⁷ Opracowanie własne na podstawie danych Wydziału Ekonomiczno-Handlowego Ambasady Rzeczypospolitej Polskiej w Kijowie, <http://www.wehukraina.org> (25 marca 2007).

⁸ Ibidem.

⁹ Opracowanie własne na podstawie informacji prasowych.

- od grudnia 1922 roku Ukraina wchodziła w skład ZSRR,
- 16 lipca 1990 roku: ogłoszenie niepodległości,
- 24 sierpnia 1991 roku: zdelegalizowanie po puczu w moskiewskim partii komunistycznej (ponowna legalizacja w 1993 roku),
- lato 1991 roku: wybór pierwszego prezydenta niepodległej Ukrainy – Leonid Krawczuk,
- marzec 1994 roku: pierwsze wolne wybory parlamentarne – premier Leonid Kuczma,
- czerwiec 1994 roku: wybory prezydenckie – Leonid Kuczma,
- 28 czerwca 1996 roku: uchwalenie konstytucji – Ukraina republiką prezydencką,
- 1999 rok: ponowny wybór Leonida Kuczmy na Prezydenta,
- 31 października 2004 roku: pierwsza tura wyborów prezydenckich: Wiktor Juszczenko, Wiktor Janukowycz,
- 21 listopada 2004 roku: druga tura wyborów prezydenckich PKW ogłasza zwycięstwo Wiktora Janukowycza,
- 22 listopada do 9 grudnia 2004 roku: demonstracje opozycji,
- 26 grudnia 2004 roku: powtórzenie drugiej tury wyborów prezydenckich (Wiktor Juszczenko 52%, Wiktor Janukowycz 44,2%),
- luty 2005 roku: premierem zostaje Julia Tymoszenko,
- 8 września 2005 roku: na premiera został powołany Jurij Jechanurow,
- 26 marca 2006 roku: wybory parlamentarne – wygrywa prorosyjska Partia Regionów, po długich negocjacjach w sierpniu 2006 roku premierem zostaje Wiktor Janukowycz.

Po uzyskaniu suwerenności Ukraina stanęła przed dylematem, czy swoją politykę zagraniczną orientować na Europę Zachodnią, czy też zmierzać do utrzymywania i pogłębiania współpracy z Rosją. Dnia 8 grudnia 1991 roku podpisała porozumienie o utworzeniu Wspólnoty Niepodległych Państw. Nie zgadzała się jednak z Rosją, zmierzającą do maksymalnej integracji państw WNP i zamierzała utrzymać niepodległość. Dnia 19 września 2003 roku Ukraina podpisała umowę o powołaniu Wspólnej Przestrzeni Gospodarczej (WPG) wraz z takimi krajami, jak Rosja, Kazachstan i Białoruś. Wpływ na odpowiednie kształtowanie stosunków z takimi krajami, jak Albania, Azerbejdżan, Armenia, Bułgaria, Grecja, Gruzja, Mołdowa, Rumunia, Turcja i Federacja Rosyjska ma wspólne utworzenie Organizacji Współpracy Krajów Morza Czarnego, otwartej również dla państw spoza regionu. Ukraina należy do bloku GUUAM, utworzonego wraz z Gruzją, Uzbekistanem, Azerbejdżanem i Mołdową, zakładającego realizację wspólnych przedsięwzięć w różnych dziedzinach, np. transportu kaspijskiej ropy, budowy dróg tranzytowych¹⁰.

¹⁰ UNIDO, Biuro Promocji Inwestycji i Technologii Organizacji Narodów Zjednoczonych ds. Rozwoju Przemysłowego. *Ukraina, Przewodnik dla przedsiębiorców*, wydanie czwarte rozszerzone, Warszawa 2004, suplement: kwiecień 2005, s. 18–22.

Ukraina podpisała umowy o wolnym handlu między innymi z krajami należącymi do WNP, działającymi w ramach Współpracy Krajów Morza Czarnego, a także wiele dwustronnych umów z państwami należącymi do Światowej Organizacji Handlu. Od grudnia 1993 roku prowadzi negocjacje dotyczące przystąpienia do WTO, w ramach których zobowiązała się do stopniowej obniżki obciążenia importu cłami w najbliższych latach oraz do przystosowania prawa gospodarczego do wymogów WTO. Ukraina w 2005 roku wprowadziła szeroki pakiet zmian stawek celnych podporządkowany wymogom WTO¹¹.

Ważnym aspektem mającym wpływ na pozyskiwanie przez Ukrainę inwestorów zagranicznych z krajów UE są wzajemne relacje między tymi państwami, co wymaga szerszego omówienia. Początkowe deklaracje Ukrainy, którymi był między innymi „Europejski Wybór” – dokument przekazany Radzie Najwyższej przez prezydenta Ukrainy 31 maja 2002 roku¹² zawierający dokładny kalendarz przygotowań akcesyjnych, określające pełne członkostwo w UE jako świadomą strategię i zasadniczy cel spotkały się ze wstrzeźliwą reakcją ze strony europejskich partnerów. Brak zainteresowania ofertą Kijowa w oficjalnych deklaracjach uzasadniano niezdolnością Ukrainy do wypełniania tzw. kryteriów kopenhaskich, uzgodnionych w trakcie szczytu Rady Europejskiej w Kopenhadze w 1993 roku, określających niezbędne warunki uprawniające do starań o członkostwo w UE, a mianowicie: kryteria polityczne (stabilność instytucji gwarantujących demokrację, rządy prawa, przestrzeganie praw człowieka i ochrona mniejszości), kryteria gospodarcze (gospodarka rynkowa, sprostanie konkurencji Wspólnego Rynku), kryterium zdolności przyjęcia dorobku prawnego Wspólnoty i wypełniania celów Unii Politycznej, Gospodarczej i Walutowej¹³. Na początku 2002 roku UE zainicjowała plan znany jako Inicjatywa Nowego Sąsiedztwa (New Neighbours Initiative, NNI) skierowany do Ukrainy, Białorusi i Mołdowy, który miał służyć w pierwszej kolejności polepszeniu stosunków z Ukrainą jako najważniejszym z nowych sąsiadów Unii po jej rozszerzeniu¹⁴. Część państw członkowskich UE bała się, że plan ten może być uznany jako punkt wyjściowy na drodze do przyszłego członkostwa. Rozszerzono zasięg geograficzny tego planu, obejmując nim kraje na południowym brzegu Morza Śródziemnego oraz Rosję i zmieniając nazwę na Inicjatywę Szerszej Europy (Wider Europe Initiative, WEI). Z punktu widzenia UE WEI stała się ramami instytucjonalnymi regulującymi stosunki z krajami, które nie mają obecnie szans na członkostwo¹⁵. W krajach człon-

¹¹ Ibidem oraz Ambasada RP w Kijowie, Wydział Ekonomiczno Handlowy, *Ukraina, warunki dostępu do rynku*, Kijów kwiecień 2006, s. 2–3.

¹² W. Lenarczyk, *Europejskie i euroatlantyckie aspiracje Ukrainy w ocenie niemieckiej*, Instytut Europy Środkowo-Wschodniej, Lublin 2003, s. 8.

¹³ Ibidem, s. 9.

¹⁴ G. Gromadzki, O. Suszko, M. Vahl, K. Wolczuk, R. Wolczuk, *Po rewolucji pomarańczowej, Stosunki UE-Ukraina do wiosny 2006 roku*, Fundacja im. Stefana Batorego, Warszawa 2005, s. 9.

¹⁵ G. Gromadzki, O. Suszko, M. Vahl, K. Wolczuk (red.), *Wiecej niż sąsiedztwo. Rozszerzona Unia Europejska i Ukraina – nowe relacje. Raport końcowy*, Fundacja im. Stefana Batorego, Warszawa 2004, s. 9–115.

kowskich pojawiły się pewnego rodzaju obawy przed niekończącym się poszerzaniem UE i związanym z tym paraliżem unijnych instytucji. W 2004 roku ogłoszono Europejską Politykę Sąsiedztwa (European Neighbourhood Policy, ENP), która nie określa ewentualnego członkostwa Ukrainy, ale też go nie wyklucza. Zainteresowania UE ilustrują również informacje podawane w serwisach i publicystyce głównych publikatorów europejskich, w których Ukraina pojawia się rzadko, z krajów WNP na priorytetowym miejscu znajduje się Rosja. Ukraina w ujęciu zachodnich i środkowoeuropejskich mediów była w tym okresie kojarzona z Czarnobyłem, biedą, przestępczością i korupcją¹⁶.

Zainteresowanie mediów i różnych państw, w tym również krajów UE, Ukrainą wzrosło w związku z wydarzeniami określanymi mianem pomarańczowej rewolucji. Państwa członkowskie UE uznały, iż pomarańczowa rewolucja jest demonstracją podstawowych europejskich wartości: wiary w demokrację, gotowości do przyjęcia zasady rządów prawa i chęci uwolnienia się od tyranii państwa. Po zakończeniu pomarańczowej rewolucji Rada UE przyjęła konserwatywne stanowisko w sprawie zmian stosunków z Ukrainą. Wszystkie kraje członkowskie opowiadały się za bliższą współpracą z Ukrainą, jednak bez oferowania jej perspektywy członkostwa. Nie renegocjowano Planu Działań UE-Ukraina, który został sfinalizowany jeszcze podczas kadencji prezydenta Kuczmy. Dodatkowe postanowienia wzmacniające i wzbogacające Plan Działań miał wnieść tzw. 10-punktowy list przyjęty razem z Planem Działań w lutym 2005 roku, który również nie odzwierciedlał oczekiwań Ukrainy wobec UE¹⁷. Stosunek UE do Ukrainy najlepiej oddają wypowiedzi B. Ferrero-Waldner, Komisarz ds. Stosunków Zewnętrznych, z dnia 13 stycznia 2005 roku: „drzwi nie są ani zamknięte, ani otwarte” oraz wicepremiera Ukrainy O. Rybaczuka z dnia 22 lutego 2005 roku: „my staramy się nie mówić «jutro», oni starają się nie mówić «nigdy»”. Obecny układ o partnerstwie i współpracy UE z Ukrainą wygasa w 2008 roku.

Sytuacja polityczna na Ukrainie, a zwłaszcza pomarańczowa rewolucja, zwróciły uwagę potencjalnych inwestorów na to państwo. Sygnał o zachodzących proeuropejskich zmianach znalazł odzwierciedlenie w postaci gwałtownego napływu bezpośrednich inwestycji zagranicznych na Ukrainę w 2005 roku, głównie z krajów UE. Dla inwestorów zagranicznych istotnym czynnikiem jest z pewnością kontynuacja programu reform na Ukrainie. Nie bez znaczenia pozostaje fakt utworzenia rządu przez premiera Wiktora Janukowycza, który utożsamiany jest z prorosyjskimi dążeniami.

¹⁶ W. Lenarczyk, op.cit., s. 7–12.

¹⁷ G. Gromadzki, O. Suszko, M. Vahl, K. Wolczuk, R. Wolczuk, *Po rewolucji pomarańczowej, Stosunki UE-Ukraina do wiosny 2006 roku*, Fundacja im. Stefana Batorego, Warszawa 2005, s. 9–20.

5. UWARUNKOWANIA PRAWNE

Zgodnie z przyjętymi w Ukrainie aktami prawnymi¹⁸, inwestorami na terenie Ukrainy mogą być osoby prawne i fizyczne posiadające pełną zdolność do wykonywania czynności prawnych. Inwestorami mogą być również: obce państwa, międzynarodowe organizacje rządowe, pozarządowe i samorządowe. Za inwestycje zagraniczne uznaje się wszelkie dobra, wartości i walory wnoszone przez inwestorów zagranicznych w celu uzyskania zysku lub osiągnięcia efektów społecznych¹⁹. Bezpośrednie inwestycje zagraniczne mogą być wnoszone na Ukrainie w walutach wymiennalnych, w hrywnach, ruchomościami, nieruchomościami, akcjami i innymi papierami wartościowymi, roszczeniami finansowymi gwarantowanymi przez renomowane banki mającymi wartość w walutach wymiennalnych, potwierdzoną zgodnie z wymaganiami kraju inwestora, prawami własności intelektualnej o wymiernej wartości, prawami do eksploatacji surowców mineralnych oraz innymi aktywami nabywanymi zgodnie z ukraińskimi przepisami prawnymi. Dopuszcza się następujące formy inwestycji zagranicznych²⁰:

- udział w przedsiębiorstwie utworzonym wspólnie z partnerem ukraińskim (osobą prawną lub fizyczną) lub nabycie udziałów w ukraińskim przedsiębiorstwie już istniejącym,
- utworzenie nowego przedsiębiorstwa ze 100% udziałem zagranicznego inwestora lub zakup przedsiębiorstwa już istniejącego,
- nabycie majątku ruchomego lub nieruchomego (łącznie z budynkami, mieszkaniami, pomieszczeniami, urządzeniami, środkami transportu i innymi obiektami) w drodze bezpośredniego wykupu lub wykupu akcji, obligacji i innych papierów wartościowych,
- nabycie praw majątkowych,
- wykonywanie działalności gospodarczej w ramach umów o podziale produkcji (nazwa umowy o podziale produkcji jest przyjęta z języka angielskiego (*production sharing agreement* – PSA) dla określenia umów między podmiotami/producentami, w celu podziału produkcji/wydobycia, w sytuacji gdy podaż znacząco przeważa nad popytem i ma to wpływ na ceny rynkowe),

¹⁸ Uwarunkowania inwestycji zagranicznych na Ukrainie są określone przez następujące akty prawne: ustawa z 19 marca 1996 roku o trybie inwestowania zagranicznego, ustawy: o działalności inwestycyjnej, o ochronie inwestycji zagranicznych, o zagranicznej działalności gospodarczej, o własności, o spółkach, o przedsiębiorstwach rolnych, o bankach i ich działalności, o zasadach państwowej rejestracji inwestycji zagranicznych i wiele innych. Obowiązują również umowy międzynarodowe, których stroną jest Ukraina. Jeśli w umowach międzynarodowych znajdują się regulacje inne niż w ustawach wewnętrznych, zastosowanie mają umowy międzynarodowe. UNIDO, *Ukraina. Przewodnik dla przedsiębiorców*, wydanie czwarte rozszerzone, Biuro Promocji Inwestycji i Technologii Organizacji Narodów Zjednoczonych ds. Rozwoju Przemysłowego, Warszawa 2004, s. 178.

¹⁹ Ibidem.

²⁰ Ambasada RP w Kijowie, Wydział Ekonomiczno-Handlowy, *Ukraina – warunki dostępu do rynku*, Kijów, kwiecień 2006, s. 15.

- inne niezabronione przez prawo formy, w tym inwestycje zrealizowane na podstawie umów z ukraińskimi podmiotami gospodarczymi.

Minimalny udział kapitału zagranicznego w kapitale zakładowym, wymagany dla uznania przedsiębiorstwa za podmiot z udziałem zagranicznym, wynosi 10%. Ukraińska legislacja dotycząca bezpośrednich inwestycji zagranicznych jest zgodna z międzynarodowymi standardami, czyli²¹:

- pozwala na częściowy lub całkowity udział inwestora zagranicznego w przedsiębiorstwie ukraińskim,
- zapewnia traktowanie nie gorsze niż w stosunku do przedsiębiorstw ukraińskich,
- gwarantuje swobodną wymianę walut i transfer zysków,
- zapewnia gwarancje zabezpieczające przed nacjonalizacją i wywłaszczeniem,
- zapewnia kompensatę wszelkich strat wynikających z bezprawnego działania instytucji lub urzędników państwowych,
- zapewnia inwestorowi niezmiennosć warunków prowadzenia działalności przez 10 lat,
- zapewnia zwolnienie od cła i podatku VAT od importowanych dóbr kapitałowych, będących wkładem rzeczowym do spółki (pod warunkiem wprowadzenia ich w ciągu 30 dni do bilansu przedsiębiorstwa i niesprzedania tych dóbr przez 3 lata),
- zapewnia możliwość wycofania wniesionych zza granicy inwestycji – w formie pieniężnej i rzeczowej (bez opłaty cła) w ciągu 6 miesięcy od wstrzymania działalności.

Inwestorzy zagraniczni, prowadząc działalność gospodarczą na Ukrainie, powinni starannie zapoznać się z prawem je regulującym. Na Ukrainie ustawowo zagwarantowano państwową ochronę bezpośrednich inwestycji zagranicznych. Ciekawostką natomiast jest to, że na Ukrainie nie ma Kodeksu Handlowego, a skodyfikowane dziedziny prawa gospodarczego nie są odzwierciedleniem norm europejskich²². Pomimo iż np. ustanowiono, że wobec podmiotów działalności gospodarczej lub innych osób prawnych, ich filii, oddziałów, wyodrębnionych części oraz stałych przedstawicielstw nierezydentów (przedsiębiorstw zagranicznych) utworzonych z udziałem zagranicznych inwestycji (niezależnie od form i czasu ich wniesienia) stosuje się regulacje walutowe i podatkowe oraz opłaty (obowiązkowe) stosowane wobec przedsiębiorstw bez udziału inwestycji zagranicznych, na Ukrainie występują pewnego rodzaju ograniczenia związane z działalnością inwestorów zagranicznych w niektórych działach gospodarki, np. w sektorze mediów elektronicznych (radio i telewizja) oraz telekomunikacji, gdzie wymagane jest zezwolenie Krajowej Rady RTV, a ponadto udział kapitału zagranicznego nie może przekroczyć 30%. W przy-

²¹ Unido, op.cit., s. 179.

²² Ambasada RP w Kijowie, Wydział Ekonomiczno-Handlowy, *Ukraina – warunki dostępu...*, s. 2.

padku niektórych sektorów wymagane jest posiadanie odpowiedniej licencji²³. Określono kilkadziesiąt (ponad 60) rodzajów działalności gospodarczej podlegających licencjonowaniu. Przepisy w tej dziedzinie bardzo często się zmieniają. Zupełnie niedostępna dla zagranicznych inwestorów jest produkcja specjalna i produkcja napojów alkoholowych. Istnieją również ograniczenia w odniesieniu do bankowości, ubezpieczeń i możliwości zakupu ziemi²⁴.

Ziemia i obrót ziemią są przedmiotem silnej ochrony prawnej. Dostęp do ziemi jest więc bardzo utrudniony przez samo prawo, a także różnorodne ograniczenia biurokratyczno administracyjne. Zgodnie z ukraińskim kodeksem ziemskim (ustawa z dn. 25 października 2001 roku z późniejszymi zmianami) cudzoziemcy oraz osoby bez obywatelstwa mogą nabywać własność gruntów o nierolniczym przeznaczeniu w granicach miejscowości zasiedlonych (miasta, wsi) oraz poza tymi miejscowościami, jeśli na gruncie tym znajdują się trwałe zabudowania, co do których przysługuje im prawo własności, w przypadku²⁵:

- nabycia na podstawie umowy kupna-sprzedaży, darowizny, zamiany lub innej umowy cywilno-prawnej,
- zakupu działek gruntowych, na jakich położone są trwałe obiekty zabudowań, do których przysługuje im prawo własności,
- otrzymania spadku.

Zagraniczne osoby prawne mogą nabywać prawo własności gruntów²⁶:

- o przeznaczeniu nierolniczym w granicach miejscowości zasiedlonych w przypadku nabycia trwałych obiektów zabudowań oraz dla dokonania zabudowy takimi obiektami związanymi z ich działalnością gospodarczą w Ukrainie,
- za granicami zasiedlonych miejscowości w przypadku nabycia obiektów trwałej zabudowy.

Jednak zgodnie z art. 82 ust. 1 i 2 kodeksu ziemskiego może być tak interpretowany, że osoba prawna ze 100% zagranicznym kapitałem nie może nabyć własności gruntu na Ukrainie, konieczny jest nawet symboliczny (mniejszościowy) udziałowiec

²³ Zakres i warunki prowadzenia działalności gospodarczej podlegającej licencjonowaniu określają przepisy ustawy z 1 czerwca 2000 roku o licencjonowaniu poszczególnych rodzajów działalności. Licencje na prowadzenie działalności gospodarczej w poszczególnych dziedzinach objętych obowiązkiem licencjonowania wydaje ponad 30 instytucji wymienionych w rozporządzeniu Gabinetu Ministrów z 27 czerwca 2003 roku z późniejszymi zmianami. Wykaz dokumentów dla złożenia wniosku o przyznanie licencji ustanowiono rozporządzeniem Gabinetu Ministrów z 4 lipca 2001 roku, później zmienianym. Prowadzenie działalności handlu zagranicznego (eksportu i importu towarów i usług) nie wymaga uzyskania licencji, o ile nie jest to przewidziane odrębnymi przepisami. (Ustawa o działalności w handlu zagranicznym z 1991 roku z późniejszymi zmianami.) Ambasada RP w Kijowie, Wydział Ekonomiczno-Handlowy, *Ukraina – warunki dostępu...*, s. 18.

²⁴ Unido, op.cit., s. 180, Ambasada RP w Kijowie, Wydział Ekonomiczno-Handlowy, *Ukraina, warunki dostępu...*, s. 6.

²⁵ Art. 81 ust. 2 i 3 kodeksu ziemskiego.

²⁶ Art. 82 ust. 2 kodeksu ziemskiego.

ukraiński²⁷. Ciekawostką jest, iż na Ukrainie obowiązuje zasada „czyje naniesienia do tego należy ziemia po nimi”²⁸. Powinni o niej pamiętać zagraniczni inwestorzy kupujący ziemię.

Do niedawna na Ukrainie w tzw. specjalnych strefach ekonomicznych (SSE) i na terytoriach priorytetowego rozwoju (TPR) starano się kształtować szczególnie korzystne warunki dla inwestorów zagranicznych. SSE utworzono w następujących regionach: Siwasz (Krym), Donieck i Azow (obwód doniecki), Zakarpacie (obwód zakarpacki), Jaworiv i Kurortopolis Truskawiec (obwód lwowski), Sławutycz (obwód kijowski), Interport Kowel (obwód wołyński), Port Krym, Nikołajew – teren stoczni (obwód nikołajewski), Porto-Franko – port odeski i Reni – port morski (w obwodzie odeskim). Specjalny tryb inwestowania wprowadzono w 9 obwodach na wielu TPR, w tym w obwodach donieckim, ługańskim, zakarpackim, lwowskim, żytomirskim, czernihowskim, wołyńskim, w miastach Szostka (obwód sumski) i Charkowie oraz na Krymie. Warunki prowadzenia działalności gospodarczej w SSE i TPR były zróżnicowane zarówno pod względem okresu, na który je utworzono, preferowanych (objętych ulgami) rodzajów działalności gospodarczej oraz zestawu i okresu obowiązywania przyznawanych ulg. Przyznawane ulgi najczęściej dotyczyły: zwolnień i obniżenia stawek podatku dochodowego, ulg w opłatach gruntowych na okres zagospodarowania działek ziemi, ulg w obowiązkowych opłatach na rzecz różnych funduszy, zwolnień z ceł i VAT towarów (poza akcyzowymi, rolnymi i spożywczymi) importowanych do wykorzystania w produkcji na terenie strefy, wyłączenia importu towarów do strefy na potrzeby produkcji z kwotowania i licencjonowania (z wyjątkami przewidzianymi w umowach międzynarodowych), zwolnień z obowiązkowej odprzedaży walut zagranicznych²⁹. Ustawą z dnia 25 marca 2005 roku zmieniającą ustawę budżetową na rok 2005 zniesiono wszystkie ulgi i przywileje przyznane inwestorom w specjalnych strefach ekonomicznych, co mogło okazać się niekorzystne dla napływu bezpośrednich inwestycji zagranicznych. Powyższą decyzję uzasadniano podjęciem walki z korupcją, gdyż w poszczególnych strefach panowała dowolność przydzielania ulg konkretnym branżom i przedsiębiorstwom. Złamano jednak zasadę nienaruszalności przyznanych inwestorom praw. Niektórzy z nich wyrazili swoje obawy dotyczące szybkości wprowadzanych zmian podatkowych i braku czasu na przygotowanie się do nowych przepisów³⁰. Dla złagodzenia zaistniałej sytuacji po-

²⁷ Ambasada RP w Kijowie, Wydział Ekonomiczno-Handlowy, *Ukraina – warunki dostępu...*, s. 20–21.

²⁸ P. Guzowski, *Praktyczne aspekty współpracy z partnerami ukraińskimi*, [w:] *Ukraina. Jak współpracować z ukraińskimi partnerami – uwarunkowania i szanse wzajemnie korzystnej współpracy*, materiały szkoleniowe Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości we współpracy z biurem UNIDO w Warszawie, 19 maja 2005, s. 4.

²⁹ Ambasada RP w Kijowie, Wydział Ekonomiczno-Handlowy, *Ukraina – warunki dostępu...*, s. 16–17.

³⁰ G. Gromadzki, O. Suszko, M. Vahl, K. Wolczuk, R. Wolczuk, *Po rewolucji pomarańczowej. Stosunki UE-Ukraina do wiosny 2006 roku*, Fundacja im. Stefana Batorego, Warszawa 2005, s. 23.

wstał zamiar uruchomienia kompensacyjnych mechanizmów dla wsparcia inwestorów prowadzących działalność w SSE i TPR, który został uwzględniony w projekcie ustawy „O niektórych kwestiach funkcjonowania specjalnych (wolnych) stref ekonomicznych, terytoriów rozwoju priorytetowego i wniesienia zmian do niektórych ustaw Ukrainy w zakresie opodatkowania” rozpatrywanej 25 stycznia 2006 roku na naradzie w Ministerstwie Gospodarki³¹.

6. ZAKOŃCZENIE

W niniejszym opracowaniu dokonano charakterystyki bezpośrednich inwestycji zagranicznych na Ukrainie. Starano się również wskazać na uwarunkowania gwałtownego zwiększenia napływu bezpośrednich inwestycji zagranicznych w 2005 roku oraz zmniejszenia napływu w 2006 roku. Do wzrostu zainteresowania inwestorów zagranicznych Ukrainą w 2005 roku z pewnością przyczyniła się sytuacja polityczna Ukrainy, a głównie pomarańczowa rewolucja, która była wyrazem proeuropejskich aspiracji tego kraju. Ogromne znaczenie miały również dwie duże prywatyzacje Zakładów Metalurgicznych „Kryvoriżstal” i Banku „AVAL”. Słabości gospodarki ukraińskiej, takie jak np. brak zdecydowanego ukierunkowania na reformy rynkowe, brak stabilności i przejrzystości ustawodawstwa, w tym dotyczącego prawa własności, wysokie oprocentowanie kredytów komercyjnych, trudna sytuacja w rolnictwie, motorium na obrót ziemią rolną, nie przyczyniły się do kontynuowania pozytywnego trendu napływu bezpośrednich inwestycji zagranicznych w 2006 roku. Dodatkowe zniechęcenie zagranicznych inwestorów do podejmowania działalności gospodarczej na Ukrainie mogło zostać spowodowane przez cofnięcie ulg w specjalnych strefach ekonomicznych, wszczęcie procesu reprivatyzacyjnego bez jasno określonych kryteriów i listy obiektów³², a także brak klarowności politycznej. Opisane uwarunkowania bezpośrednich inwestycji zagranicznych na Ukrainie nie kształtowały sprzyjającego klimatu inwestycyjnego, co znalazło odzwierciedlenie w spowolnieniu tempa napływu BIZ w 2006 roku.

LITERATURA

- Coskun R., *Determinants of Direct Foreign Investment in Turkey*, „European Business Review” 2001, No. 13.
- Dunning J.H., *Multinational Enterprises and the Global Economy*, Addison-Wesley Publishing Company, Wokingham 1993.
- Furmańska-Oćwieja M., *Uwarunkowania napływu i działalności kapitału zagranicznego w Polsce*, [w:] W. Karaszewski (red.), *Bezpośrednie inwestycje zagraniczne w Polsce*, UMK, Toruń 2003.

³¹ Zob. <http://www.wehukraina.org> (25 marca 2007).

³² Podsumujmy „Pomarańczową Rewolucję”, <http://www.UKRAiNA.net.pl> (25 marca 2007).

- Gromadzki G., Suszko O., Vahl M., Wolczuk K., Wolczuk R., *Po rewolucji pomarańczowej, Stosunki UE-Ukraina do wiosny 2006 roku*, Fundacja im. Stefana Batorego, Warszawa 2005.
- Guzowski P., *Praktyczne aspekty współpracy z partnerami ukraińskimi*, [w:] *Ukraina. Jak współpracować z ukraińskimi partnerami – uwarunkowania i szanse wzajemnie korzystnej współpracy*, materiały szkoleniowe Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości we współpracy z biurem UNIDO ITPO w Warszawie, 19 maja 2005.
- Jajuga K., Jajuga T., *Inwestycje, instrumenty finansowe, ryzyko finansowe, inżynieria finansowa*, Akademia Ekonomiczna we Wrocławiu, Wrocław 1997.
- Karaszewski W., *Przedsiębiorstwa z udziałem kapitału zagranicznego w Polsce w latach 1990–1999 (miejsce w gospodarce kraju, czynniki i perspektywy rozwojowe)*, Wydawnictwo UMK, Toruń 2001.
- Lenarczyk W., *Europejskie i euroatlantyckie aspiracje Ukrainy w ocenie niemieckiej*, Instytut Europy Środkowo-Wschodniej, Lublin 2003.
- Mała encyklopedia ekonomiczna*, pod. red. K. Secomskiego, PWE, Warszawa 1974.
- Narodowy Bank Ukrainy, <http://www.bank.gov.ua>.
- OECD, *Benchmark Definition of Foreign Direct Investment*, Third Edition, Paris 1996.
- Podsumujmy „Pomarańczową Rewolucję”*, <http://www.UKRAiNA.net.pl>.
- Sitek E., *Determinanty bezpośrednich inwestycji zagranicznych*, Politechnika Częstochowska, Częstochowa 1997.
- UNIDO, Biuro Promocji Inwestycji i Technologii Organizacji Narodów Zjednoczonych ds. Rozwoju Przemysłowego, *Ukraina. Przewodnik dla przedsiębiorców*, wydanie czwarte rozszerzone, Warszawa 2004, suplement: kwiecień 2005.
- Więcej niż sąsiedztwo. Rozszerzona Unia Europejska i Ukraina – nowe relacje. Raport końcowy*, G. Gromadzki, O. Suszko, M. Vahl, K. Wolczuk (red.), Fundacja im. Stefana Batorego, Warszawa 2004.
- Wydział Ekonomiczno-Handlowego Ambasady Rzeczypospolitej Polskiej w Kijowie, *Ukraina – warunki dostępu do rynku*, <http://www.wehukraina.org>.

